

Carla Norrlof, vierailuva tutkimusprofessori, Ulkopoliittinen instituutti

COVID-19 JA LIBERAALI KANSAINVÄLINEN JÄRJESTYS

JÄRJESTELMÄN EPÄVARMUUDET JA HEIKKOUEDET NOUSEVAT ESIIN

Koronakriisi on tuorein isku horjuvalle liberaalille kansainväliselle järjestykselle. Selkeämmin kuin kertaakaan sitten toisen maailmansodan koronapandemia paljastaa luontaisia epävarmuustekijöitä ja sitkeitä heikkouksia avoimissa ja kansainvälisen järjestelmän kautta linkittyneissä yhteiskunnissa.

Koronaviruspandemia uhkaa liberaalia kansainvälistä järjestystä kolmella tavalla. Ensimmäiseksi järjestyksen sisäänrakennettu avoimuus luo otolliset olosuhteet tartuntatautien leviämislle. Sitten valtiot tekivät poliittisia ja taloudellisia ratkaisuja, jotka eivät sovi yhteen liberaalin kansainvälisen järjestyksen kanssa. Toiseksi kriisi testaa järjestystä nakertamalla poliittisia vapauksia. Rajoja on suljettu, etnistä eriyttämistä on tapahtunut ja biometristä seurantaa on lisätty. Kolmanneksi koordinoitujen ja ei-koordinoitujen toimien kriisin hillitsemiseksi asetettavat taloudelliset vapaudet vaaraan: rahan liikenne vähenee ja ”taloudellisen turvallisuuden” nimissä harjoitettu taloudellinen nationalismi vaarantaa liberaaleja käytäntöjä.

Ensinnäkin liberaalit demokraatit ovat syvästi riippuvaisia toisistaan. Rajojen yli siirtyvät melko vapaasti niin tavarat, palvelut, varallisuus kuin ihmiset, mikä on kiihdyttänyt tappavan ja helpposti tarttuvan taudin leviämistä. Koronatapausten kokonaismäärä on kasvanut räjähdysmäisesti tammikuusta. VIX-indeksi eli niin sanottu sijoittajien pelkokerroin on noussut, ja osakemarkkinat ovat sukeltaneet. Kehittyneistä liberaaleista demokratioista on tullut pandemian keskus, vaikka tilanteen kokonaiskuvaa ei tiedetä riittämättömän testauksen vuoksi. Kansainvälisesti linkittyneissä yhteiskunnissa asuvat ihmiset altistuvat viruksen koti- ja ulkomaisille kantajille, minkä vuoksi virus leviää niissä muita herkemmin.

Avoimuutensa vuoksi liberaalit demokraatit sulkevat rajojaan epätodennäköisemmin kuin muut. Euroopan maat eivät olleet aluksi yhtä aktiivisia sulkemaan rajojaan, asettamaan karanteeneja ja rajoittamaan vapaata liikkuvuutta kuin autoritääriset hallinnot. Esimerkiksi Kiina sulki Wuhanin kaupungin tammikuussa, kuukausi epidemian puhkeamisen jälkeen, ja pian sen jälkeen Venäjä sulki rajansa Kiinan kanssa. Kun Euroopassa lopulta aloitettiin poikkeustoimet, maat yksi toisensa jälkeen sulki rajojaan maaliskuussa.

Toiseksi yritykset hallita covid-19-tautia ovat nakertaneet poliittisia vapauksia kolmella tavalla. Monet liberaalit demokraatit ovat tehneet poikkeuksellisia toimia. Rajojen sulkeminen

ei-vakituisesti maassa asuvilta ulkomaalaisilta on ristiriidassa liberaalin kansainvälisen järjestyksen vapaiden rajojen periaatteen kanssa. Lisäksi järjestyksen syrjinnän vastaiset periaatteet joutuvat koville, kun koronavirus yhdistetään vahvasti Kiinaan. Ne ovat olleet arvostelun kohteena jo äärioikeistolaisten populistijohtajien ja -puolueiden nousun vuoksi. Monet aasialaiset ovat kertoneet rasismista ja yrityksistä yhdistää heidät koronaan etnisyyden perusteella. Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpin ja hänen hallintonsa viittaukset ”kiinalaiseen virukseen”, ”Wuhanin virukseen” ja ”ulkomaalaiseen virukseen” ovat osaltaan lisänneet aasialaisten leimaamista sekä kasvattaneet juopaa Yhdysvaltojen ja G7-kumppaneiden välillä.

Kolmas vapauksia ja yksityisyydensuojaa rajoittava keino on seurantateknologian käyttö pandemian taltuttamiseksi, kuten taistelussa terrorismia vastaan. Esimerkiksi Kiina käyttää biometristä seuranta löytääkseen ihmisiä ja rajoittaakseen tautiin sairastuneiden liikkumista. Kiina on yhdessä Singaporen, Etelä-Korean ja Taiwanin kanssa tarkkailut älypuhelimia selvittääkseen viruksen kantajien yhteyksiä. Erilaisia valvonnankkeinoja on otettu käyttöön Saksassa ja harkittu muualla Euroopassa ja Yhdysvalloissa.

Kolmanneksi koordinoitua ja ei-koordinoitua toimet kriisistä selviytymiseen asettavat taloudelliset vapaudet vaaraan, kun rahoiliikenne vähenee ja mahdollisuus ”taloudellisen turvallisuuden” nimissä tehtyihin talousnationalistisiin päätöksiin kasvaa. Osakemarkkinoiden pudotuksen lisäksi työttömyys on lisääntynyt ympäri maailmaa, ja maailmantalous todennäköisesti supistuu vuoden ensimmäisellä ja toisella neljänneksellä, ehkä jopa pidempään. Pitkittyessään terveyskriisi järjittää luottamusta talouteen entisestään sekä pudottaa kotitalouksien tuloja ja säästöjä, mikä vähentää kysyntää ja lisää irtisanomisia.

Nämä tilanteet luovat ihanteelliset olosuhteet roskalainaloukulle ja edelleen varallisuushintakuplalle, kun velkoja muutetaan osakkeiksi tai muuksi pääomaksi. Tällä voi olla vakavia seurauksia kotitalouksille, jotka rahoittavat kiinteistökauppoja lyhytaikaisilla vuokrasuhteilla, osaketuotoilla ja osingoilla. Hamstraamista lukuun ottamatta talous on pysähtynyt. Ruuan ja kodintarvikkeiden paniikinomainen ostaminen ja katkot globaaleissa tuotantoketjuissa sekä Aasiassa että Euroopan kriisialueilla, erityisesti Italiassa ja Espanjassa, saattavat johtaa suurempaan ruokaturvan tarpeeseen. Omavaraisuutta ja protektionistisia

toimia korostava taloudellinen nationalismi saattaa sivuuttaa kansainvälisen järjestyksen periaatteita, kuten pitkäjänteisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden, kun kansainväliset uhat maiden ruokavaroille ja taloudelliselle hyvinvoinnille yhdessä epävarman työllisyystilanteen kanssa nostavat päätään.

Jotta koronakriisin pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia liberaalille kansainväliselle järjestykselle voitaisiin ehkäistä, hallitusten tulisi sitoutua yhä tiukemmin liberaaleihin ydinperiaatteisiin, sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden vähentämiseen sekä laadukkaaseen terveydenhoitoon. Pandemian keskiössä oleva kansainvälisen järjestyksen johtaja Yhdysvallat ei ole toiminut nopeasti taudin hillitsemiseksi kotimaassa eikä globaalisti. Sen sijaan Trump keskeytti maansa rahoituksen Maailman terveysjärjestö WHO:lle. Yhdysvaltain kyky toimia globaalina voimana on tuskin vaarassa, sillä maalla on useita etuja - teknologiaosaaminen, vähäinen ulkomaankauppariippuvuus, dollari ja taloudellinen johtajuus. Yhdysvaltain hegemonian eli johtajuuden ja liberaalin kansainvälisen järjestelmän tulevaisuus riippuu nyt kuitenkin maan kyvystä taata globaali terveys.